

R. M. Rosenberg

VAPAA-
HERRATAR

*Elegantti yhdistelmä eläväksi
tehtyä historiaa ja mielikuvitusta.*

– KOTIVINKKI
HAKOISTEN ANNASTA

TAMMI

R. M. Rosenberg

**VAPAA-
HERRATAR**

TAMMI
HELSINKI

HAKOISTEN NAISET
Hakoisten Anna (2022)
Vapaaherratar (2024)

Tämän romaanin kirjoittamista on tukenut
Suomen Kulttuurirahaston Hämeen rahasto.

Sitaatin Carl Michael Bellmanin teoksesta
Fredmanin epistoloita on suomentanut Unto Kupiainen.

Sitaatti Porvoon maapäivillä esitetystä laulusta on teoksesta
Porvoo 1809: juhlamenoja ja tanssiaisia, ja sen on suomentanut Henrika Tandefelt.

Teoksen etulehdillä on Hakoisten kartanon kartta vuodelta 1792.
Osien aloitussivuilla on Erica Leijonhufvudin kukka-aiheinen
piirros 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta.

© Riikka-Maria Rosenberg ja Tammi 2024
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-04-5847-8

Painettu EU:ssa

Sallille & Toinille – isoäideille, sodan kokeneille

Kirjan keskeiset henkilöt

Helena Elisabeth von Burghausen (s. 23.12.1763). Isä Herman Berndt von Burghausen omisti Hoviniemen kartanon Joroisissa. Solmi avioliiton Rantasalmella Erik Abraham Leijonhufvudin kanssa 2.5.1781.

Erik Abraham Leijonhufvud, luutnantti, *premiärmajor*, everstiluutnantti (s. 11.12.1753). Korkeasti jalosyntyisen paroni Axel Gabriel Leijonhufvudin ja Lovisa Tauben poika. Asui everstiluutnantin puustellissa Mustialassa. Oli mukana Kustaa III:n sodassa. Erikille myönnettiin korkein urhoollisuusmitali suuresta Fredrikshamnin meritaistelusta. Vapautettiin palveluksesta sodan jälkeen. Kuoli todennäköisesti Turussa 20.1.1807, haudattiin Tammelan kirkkomaahan.

Axel Gabriel (s. 3.1.1784). Helenan ja Erikin vanhin poika. Ylioppilas Turussa 1789 ja Upsalassa lokakuussa 1799. Kapteeni Uudenmaan prikaatin kevyessä rakuunaosastossa vuonna 1808. Erosi armeijasta vuonna 1809. Kuoli Turussa 17.10.1809 (*nerffeber*), haudattiin Turkuun.

Louise tai **Lovisa Juliana** (s. 22.10.1782). Helenan ja Erikin esikoinen. Solmi 3.1.1807 avioliiton Turun hovioikeuden ylimääräisen notaarin **Robert Gustaf Blåfieldin** kanssa (k. 1.11.1809, *nerffeber*). Avioparille syntyi kaksi lasta: **Ivar Erik** (s. 26.10.1808) sekä tytär **Emilia Lovisa** (s. 31.10.1809). Robert Blåfield omisti Somerolla Åvikin lasiruuokin, joka myytiin vuonna 1811. Saman vuoden syksynä Louise muutti lastensa kanssa Hakoiisiin. Louise kuoli Hämeenlinnassa 23.3.1851, haudattiin Janakkalan kirkkomaahan.

(Helena) **Margaret** (s. 21.1.1789). Helenan ja Erikin tytär, kuoli naimattomana Tukholmassa 17.3.1811.

Erica Elisabeth (s. 28.7.1790). *Stiftsjungfru*. Helenan ja Erikin tytär kuoli naimattomana Hakoisissa 8.6.1874, haudattiin Janakkalan kirkkomaahan.

Hedda tai **Hedvig Eleonora** (s. 5.3.1793). *Stiftsjungfru*. Helenan ja Erikin nuorin tytär solmi avioliiton 17.9.1812 Hakoisissa kapteeni, vapaaherra Gustaf Reinhold Boije af Gennäsin kanssa. Kuoli 20.12.1878 vanhuuteen.

Herman Berndt (s. 11.6.1794). Helenan ja Erikin toinen poika kuoli kymmenen kuukauden iässä hengenahdistukseen.

Herman Berndt von Burghausen, luutnantti, everstiluutnantti (s. 1727) ja **Hedvig Juliana von Fieandt** (s. 1737). Helenan vanhemmat. Herman Berndt ja Hedvig Juliana solmivat avioliiton Mikkelissä lokakuussa 1758. Helenan isä kuoli slaagiin Tammelassa 16.1.1793. Helenan äiti kuoli Hakoisissa vanhuuteen vuonna 1820.

Ulrika Eleonora von Fieandt (s. n. 1727). Helenan äidin sisar, asui Mustialassa ja Hakoisissa. Kuoli 27. tammikuuta 1811 keltatautiin.

Axel Gabriel Leijonhufvud, majuri, everstiluutnantti (s. 1755). *Farbror* Axel oli Erikin pikkuveli. Solmi ensimmäisen avioliittonsa Helsingissä vuonna 1787 Lovisa Fredrika Sohlbergin (1756–1798) kanssa. Meni uudelleen naimisiin Tukholmassa Maria Fredrika von Spången (s. 1773) kanssa vuonna 1806. Pariskunnalla oli kolme lasta, joista poika Gustaf Adolf kuoli hieman yli vuoden iässä Mustialassa heinäkuussa 1809. Majuri Leijonhufvud toimi Kustaa III:n sodan aikana yliadjutanttina Suomen kenraalille. Majuri Leskikuningattaren henkirykmentissä joulukuusta 1792. Everstiluutnantti ja johtaja Viaporin rykmentissä helmikuusta 1808, vangittiin linnoituksen antauduttua venäläisille. Asui Tukholmassa. Kuoli marraskuussa 1826, haudattiin Klaaran kirkon hautausmaalle.

Gustaf Reinhold Boije af Gennäs, kapteeni (s. 1784). Lahdentaan Bengt Axel Boije af Gennäsin ja Ulrica Christina Tauben poika ja Heddan aviomies. Kuoli vuonna 1852 (*slag, vattsot*).

Anders Wiberg, palvelija, kamaripalvelija (s. n. 1771). Meni naimisiin *husjungfru* **Maria Christina Björkegrenin** (s. n. 1776) kanssa tammikuussa 1804. Kumpikin pysyi Leijonhufvudien palveluksessa pitkään. Björkegren kuoli Hakoisissa huhtikuussa 1836 slaagiin. Wiberg kuoli Hakoisissa joulukuussa 1846 vanhuuteen.

Mathias Sjöström, kersantti, tilanhoitaja (s. n. 1756). Vaimo **Gustava Bläfield** (s. 1769). Asui perheineen Hakoisissa ja huolehti tilasta ennen kuin Leijonhufvudit muuttivat sinne. Sai Erik Abrahamin perukirjassa kiitoksen uskollisesta palveluksestaan.

Adolph Eklund, Hakoisten ja Mustialan renki, myöhemmin pehtoori.

Johan Gustaf Holmgren, puuseppä (s.1777). Kutojakisälli Petter Holmgrenin ja Beata Tallqvistin poika. Muutti Tukholmaan vuoden 1797 jälkeen ja opiskeli siellä hovipuuseppä Hanssonin johdolla. Naimisissa *gästpiga* **Elisabeth Svenskin** kanssa. Heidän lapsensa **Peter Johanin** (s. 1810) kummeina toimivat muun muassa Helena, Erica ja Hedda.

Knut von Troil, upseeri ja virkamies (s. 1760). Erikin ystävä ja yksi niistä upseereista, jotka allekirjoittivat Anjalan liittokirjan.

Nils Cedergren, eversti, Hämeen linnan päällikkö (s. 1752). Cedergren omisti Hyvikkälän säterikartanon, jonka myi vuonna 1811 maaherra Johan Henrik Munckille. Muutti Ruotsiin, kuoli vuonna 1825.

Kustaa III (1746–1792). Ruotsin kuningas. Kapteeni Anckarström ampui kuningasta maaliskuussa 1792 Tukholman oopperan naamiaisissa. Kustaa III kuoli kaksi viikkoa myöhemmin.

Adolf Fredrik Munck, kreivi, hovitallimestari (s. 1749). Johan Henrik Munckin veli. Kustaa III:n sodan aikana Munckiin kohdistui seteliväärennössyytös. Vuonna 1792 Munck joutui hylkäämään kaikki virkansa, palauttamaan kunniamerkkinsä ja luopumaan nimestään. Jätti Ruotsin ja kuoli vuonna 1831 Massassa, Italiassa.

Johan Henrik Munck, majuri, everstiluutnantti, kenraaliadjutanti (s. 1747). Solmi avioliiton **Sofia Gustava Tauben** kanssa 23.II.1780 Hamiltonin rykmentissä. Sofia Gustava kuoli vuonna 1782, ja Johan Henrik solmi uuden avioliiton **Catarina Sofia Fleming af Liebelitzin** (1769–1823) kanssa vuonna 1792. Munck toimi Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherrana 1790–1810. Jäätyään virastaan eläkkeelle hän osti Hyvikkälän kartanon, jossa asui viimeiset elinvuotensa. Kuoli kihtiin syyskuussa 1817 Janakkalassa.

Karl Gustaf Uggla, ratsumestari (s. 1729). Hakoisten entinen omistaja. Ensimmäinen vaimo Monikkalan kartanon Anna Magdalena Lilliebrunn (1724–1762). **Ottiliana Gustava Uggla** (s. 1761) oli heidän tyttärensä. Ottiliana solmi avioliiton Sauvalan majuri **Gabriel Brunowin** (s. 1740) kanssa. Hakoisten *husjungfru* Johanna Maria Werner (k. 1799) oli Karl Gustaf Ugglan toinen vaimo. Ratsumestari Uggla kuoli vuonna 1811 vanhuuteen.

Prologi

MUSTIALA, SYYSKUU, ANNO 1790

Syksyn kosteus oli kietonut tylyt rönsynsä Mustialan puustellin ympärille. Oli satanut jo päiviä eikä yhä yltyvä tuulikaan jaksanut enää heitellä miespihan vesilammikoissa lepääviä koivunlehtiä. 27 vuodenkiertoa elänyt Helena Elisabeth von Burghausen, vapaaherratar Leijonhufvud, seisoi keskellä pihaa, selkä suorana ja katse paljaiden puiden reunustamalle kujalle suunnattuna. Tätä päivää, puolisonsa paluuta, hän oli vartonut jo kuukausia. Kaiho rinnassa oli ollut mittavaa ja silti alati kasvavaa. Pimenevinä iltoina Helena oli joutunut kysymään itseltään, kuinka paljon ihminen kykeni toista kaipaamaan.

Kohta odotus päättyisi. Hymy välähti suupielissä. Helena pyyhki sadepisarat kasvoiltaan, vilkaisi kahta vanhinta lastaan, kuusivuotiasta Axelia ja kahdeksanvuotiasta Louisea. He vapisivat kylmästä, mutta ymmärsivät hetken arvon.

Sota oli ohi. Rauhansopimus oli solmittu Värälässä helteisen elokuun puolivälissä. Nopeasti tieto rauhasta oli kiirinyt myös Hämeeseen ja se oli otettu ilolla vastaan. Siitä saakka Helena oli odottanut puolisoaan kotiin yllään toiseksi paras pukunsa, joka oli aprikoosinväristä silkkiä ja johon kuului

vihreä vyö. ”Sopii ihosi sävyyn”, mamma Hedvig Juliana von Fieandt oli sanonut useaan otteeseen. Helenan hiukset oli kiharrettu jok’ikinen aamu sivuilta muhkeaksi kampaukseksi niin että vapaiksi jätetyt suortuvat laskeutuivat olkapäille, eikä puuterinkaan määrässä ollut kitsasteltu. Turhaan. Päivät olivat madelleet, yöt kuluneet odottavassa horroksessa. Elokuu oli ehtinyt taittua syyskuuksi. Helteet olivat muuttuneet muistoiksi, yöt viileiksi, ja harmaat pilvimassat olivat vyöryneet auringon eteen ja tuoneet mukanaan sateet, mutta puolisoa ei vain kuulunut kotiin.

Tänään kaikki oli toisin.

Hetki sitten pellolla työtään tehnyt renki oli juossut päärakennukseen hengästyneenä eikä ollut ymmärtänyt ottaa edes hattua päästään, vaikka sen liereistä olikin valunut vettä askelten alla kuluneille lattialankuille. Rengin tahdittomuus oli tuntunut merkityksettömältä Helenan kuullessa uutisen.

Sade yltyi, raidoitti tummaksi silkkisen hameenhelman, tunkeutui vaatekerrosten läpi. Miespiha oli vähitellen muuttumassa kuravelliksi. Kujalta kuului kavionkopsetta, näin rauhan palattua hartaasti odotettua. Harmaan verhon läpi erottuivat hevosten hahmot ja niiden selässä istuvien miesten kyyryyn painuneet hartiat. Helena tunsu, kuinka hänen polvensa notkahtivat märkien helmojen alla, kuuli, kuinka Axel ja Louise liikahtelivat levottomina hänen vieressään, odottavinakin.

Pihamaalle pysähtyi kolme ratsukkoa, hevosten kaviot upposivat maahan, jota juovittivat sateen kaivertamat purot. Helena tuijotti läpimärkiä eläimiä, niiden ravan peittämiä jalkoja ja vatsanalusia, kykenemättä nostamaan katsettaan. Oliko siitä todella kymmenen kuunkiertoa, kun hän oli sanonut puolisolleen hyvästit?

Tömähdys kertoi Erikin laskeutuneen alas hevosen selästä. Helena puristi lastensa pieniä käsiä: Louise ynähti, Axel yritti

rimpuilla irti äitinsä otteesta. Ilo solisi Helenan sisällä kuin keväinen puro jäiden lähdettyä, suu kääntyi hymyyn, kun hän vihdoin uskalsi nostaa katseensa. Vaivoin hän kykeni estämään itseään hyppäämästä puolisonsa kaulaan, syleilemästä tätä päästä varpaisiin. Vapaaherra Erik Abraham Leijonhufvud seisoi perheensä edessä vettä valuvana ja voimattoman oloisena – mutta ehjänä ja hengissä. Jo siitä sopi kiittää Kaikkivaltiasta.

Pää kallistui hivenen oikealle, kun Helena katseli hymyillen puolisoaan, liian pitkään poissa ollutta. Häkellys löi ylitse, kun hän kohtasi Erikin silmät. Niiden katse oli tumma ja läpipääsemätön siinä missä se oli ennen ollut toiveikas ja iloa täynnä. Väsymystä vain, Helena ajatteli ja ojensi kätensä. Puoliso ei siihen kuitenkaan tarttunut.

Erikin rakas metsästyskoira rymisteli esiin jostain, heitteli raskailla tassuillaan lokaa sinne tänne ja törmäsi lopulta Helenan helmoihin.

”Klinga!” Erik huudahti ja laskeutui kyykkyyyn tervehtimään koiraansa, jonka ilolla ei näyttänyt olevan mitään rajaa. Häntä vispasi eestaas, tassut polkivat märkää maata, kun Erik silitti Klingan päätä ja selkää. Hän nousi ylös ja hymyili.

Hymy oli tarkoitettu Klingalle.

Helenan käsi vaipui kylkeä vasten, huulet muodostivat lauseen ”Tervetuloa kotiin, *cher* Erik”, mutta se jäi leijumaan ilmaan vaitonaisena. Helena lisäsi hätäisesti: ”*Supé* tarjoillaan tavanomaiseen aikaan.”

Everstiluutnantti Leijonhufvud nyökkäsi, katse edelleen koirassa. Hän astui vaimonsa ja lastensa ohi, harppasi parilla askelella pääatalon ovelle ja katosi siitä sisään – Klinga kintereillä.

Ilmaan jäi leijumaan vain koiran ja kostean villan tunkkainen lemu.

Kynttilä kärytti, nostatti mustaa savua, johon huonokuntoisten ikkunankarmien välistä tunkeutuva tuuli tarttui. Salin ruoka-pöydälle katettu ateria tuoksui muskotilta, inkivääriltä ja sitruunalta, enteili kunnan *supéta*. Kasvoiltaan väritön Erik istui omalla paikallaan selkä väsyneellä kaarella, ilman kaulaan huolellisesti solmittua huiviaan, univormun takki likaisena ja paita auki repsottaen. Helena silmäsi puolisonsa epäsiistejä hiuksia, joita peruukki ei peittänyt, kasvoja, joiden uurteet olivat syventyneet, tummia laikkuja silmien alla. Suupielissä pilkahti hymy ainoastaan silloin, kun Erik ohimennen kosketti vieressään istuvaa Klingaa.

Kenet olen saanut pöytääni? Muukalaisenko? Puolisoa soi-maava ajatus oli ohikiitävä, mutta Helena ehti hävetä. Huoli tuntui vatsanpohjassa asti, nousi sieltä vähitellen ylemmäs, hartioihin ja leukapieliin. Hän yritti työntää tunteensa pois, jotta hiljaisuus ei vyöryisi saliin ja peittäisi avioparia alleen.

Helena ryhtyi puhelemaan Mustialan kuulumisista, pää-talon laajennuksen etenemisestä, Axelista ja Louisesta, hei-dän opinnoistaan, puolitoistavuotiaan Margaretin sairaste-lusta, suloisen Erica Elisabethin ristiäisistä, joita oli vietetty heinäkuun lopulla, sekä kirkotuksestaan, joka oli tehty vain muutama päivä sitten.

Erik tuijotti kyllästyneen näköisenä tyhjää lautastaan ja keskeytti sitten vaimonsa. ”Kai tänne puustelliinkin on kiiri-nyt tieto, ettei rauha tuonut Venäjälle eikä Ruotsille mitään hyvää. Ainoa asia, josta kuningas Kustaa III saattoi todella iloita, oli heinäkuinen murskavoitto venäläisistä Ruotsinsal-messa.” Puoliso kumosi taas uuden viinaryypyn, joka oli ties kuinka mones sitten hänen saapumisensa. ”Ilman sodan alussa ilmennyttä kurittomuutta lopputulos olisi ollut toisenlainen. Jumalvita, kenraalimajuri Armfelt ja muut upseerit, jotka läh-tivät mukaan siihen hulluuteen. Se sinun serkkusikin, Otto

Henrik von Fieandt! Tahi Knut von Troil, jota luulin ystäväkseni – he kaikki kirjoittivat Anjalassa nimensä kirjeeseen ensimmäisten joukossa, vaativat rauhaa ja oman armeijan kotiuttamista. Saatanan pelkurit!” Erikin kasvot punehtuivat, kun hän jatkoi: ”Puhumattakaan Axel Gabrielista. Luulin tuntevani hänet, mutta mitä vielä. Samanlainen raukka kuin muutkin. Tuskin kykenen enää koskaan kutsumaan Axelia veljekseni.”

Vetäessään henkeä Erik käänsi äkeät silmänsä kohti vaimoan.

Helena väisti katseen vikkellästi.

Erik jatkoi kiivasta arvosteluaan, ja Helena vajosi omiin ajatuksiinsa, jotka veivät hänet sodan alkuvaiheisiin. Tuo aika oli ollut Ruotsin upseerien piirissä eripuraista, sillä monien mielestä vuonna 1788 alkanut sota oli rikkonut perustuslakia. Kuningas oli ryhtynyt hyökkäyssotaan, ja syyksi oli riittänyt venäläisten mitätön rajaloukkaus Puumalansalmessa.

Silti Erik oli kunnioittanut rohkeaa ja kyvykästä kuningastaan loppuun asti.

”Luojan kiitos, ettet sinä koskaan kuulunut epäilijöihin”, Helena sanoi, kun puoliso hiljeni juomaan. ”Vaikka onhan kuningas jo armahtanut kaikki muut niskuroitsijat paitsi eversti Hästeskon.”

”Ja sekö on mielestäsi oikein?”

”En...” Helena joutui hakemaan sanoja. ”Erik rakas, en tarkoittanut sitä. Anjalassa tehtiin monta vääryyttä. Joka tapauksessa eversti Hästesko on nyt mestattu. Hän maksoi muidenkin puolesta.”

”Sietikin sen miehen menettää päänsä. Hästesko ei ollut ainoastaan petturi, hän myös loukkasi kuningasta kasvotusten”, Erik sanoi ja kurottautui kohti tarjoiluvatia, jolla suolakala lepäsi harmaana mutta takuulla maistuvana. Hän otti

kalaa tyytymättömän näköisenä ja jäi tuijottamaan ikkunaa, jota vasten sade vihmoi.

”Sinä kuitenkin ansioiduit taisteluissa, niin minulle on kerrottua”, Helena sanoi sovitellen.

Erikin pää nytkähti holtittomasti. Hän alkoi raapia ohi moitaan. Liikkeet olivat nopeita, ne toivat mieleen eläimen, joka kantoi syyhyä. Kynnet jättivät ihoon verinaarmuja. Helenan teki mieli tarrata puolisonsa käteen, käskeä tämän lopettaa. Pilaisi vielä viimeisetkin rippeet kauniista kasvoistaan. Arvet olivat ehkä kunniaksi, mutta vain jos ne tulivat vihollisen kädestä.

Kullatun seinäpendyylin pitkä viisari ehti liikahtaa useamman kerran ennen kuin Erikin kädet laskeutuivat syliin, johon ne jäivät lepäämään toimea vailla. Ainoastaan jalka naputti lattiaa rauhattomana.

Helena katsoi vuoroin Erikiä, vuoroin tämän jaloissa torkkuvaa Klingaa kykenemättä muodostamaan ainoatakaan järkevää lausetta.

Koira nosti päätään, haukahti ja jäi tuijottamaan salin suljettuja ovia. Myös Erik havahtui. Hänen katseensa harhaili huoneessa, pysähtyi nurkkien varjoihin. Helena seurasi puolisoaan syrjäsilmillä, yritti vimmaisesti ymmärtää tätä, muttei siihen kyennyt.

Klingan laskettua päänsä Erik siirsi entistäkin synkemmän katseensa Helenaan, tutkaili vaimoaan kuin olisi aloittamassa vangin kuulustelun. ”Missä ovat isäsi everstiluutnantti von Burghausen ja äitisi Hedvig Juliana tahi tätisi Ulrika Eleonora von Fieandt? Eivätkö he enää asu täällä, vai menivätkö he piiloon, kun voitokas upseeri palasi kotiin? Vai ovatko he peräti muuttaneet takaisin Savoan?” Erik naurahti ilottomasti.

”He ovat Turussa, palaavat muutaman viikon kuluttua. Pappaa heikottaa, menivät tapaamaan lääkäriä ja hankkimaan

rohtoja. Olisivat kyllä mielellään todistaneet paluutasi ja toivottaneet sinut tervetulleeksi kotiin.” Helena ojensi kätensä kohti Erikiä, tavoitteli sormenpäillään tämän hoikkia sormia. Puolison käsi katosi nopeasti piiloon pöydän alle aivan kuin Helenan kosketus olisi polttanut. Helena tunsi kuumotuksen nousevan poskilleen.

”Jahas, että oikein heikottaa. Viimeksi täällä käydessäni isäsi näytti oikein hyvinvoivalta. Ehkä äitisi loputon puhutulva on tehnyt hänestä alle vuodessa hauraan ja raihnaisen. Olisi nyt upseerin luullut ymmärtävän, että sodan jälkeen kannattaa pysyä aloillaan ja odottaa sankaria saapuvaksi.”

Töykeys oli odottamatonta. Salin synkeä tunnelma puseri Helenan pieneksi ja neuvottomaksi.

Epämiellyttävä tuuma tulvahti mieleen: puolisooni on syöpynyt sodassa syvä jälki. Helena oli joskus kuullut puhuttavan sellaisesta. Se oli merkki heikkoudesta. Se oli häpeäksi. Se ei saanut tulla julki. Mieleen kuin varkain asteleva aatos oli ruma: olisipa Erik menettänyt vaikka jalkansa sen sijaan että saapui kotiin vikapäänä. Helena avasi viuhkansa, nosti sen kasvojensa eteen, halusi peittää niistä hohkaavat tunteet: vihan, säälin ja neuvottomuuden, jotka pysäyttivät ajatukset, jysähtivät graniitiksi sydämen ja vatsan seutuville.

”Jälleennäkemisemme ei pitänyt olla tällainen”, Helena kuiskasi viuhkansa sulkiin.

Puoliso nakersi suolakalanpalaa, silitti hajamielisesti rakkaan koiransa päälakea. Hiki nousi kainalokuoppiin ja Helena leyhytti viuhkaansa yhä kiivaammin. Hän huomasi kaipaa-vansa Hedvig Juliana von Fieandtin läsnäoloa. Pinnallisella jutustelullaan mamma onnistui aina muuttamaan synkimmät-kin hetket kepeäksi seurusteluksi.

Huonekalujen kolina, sitä seuraava huuto ja lasten parkuna kantautuivat saliin. Axel ja Louise nahistelivat taas. Meteli

sai Margaretin itkemään, ja pian kuoroon yhtyi myös Erica. Helena sävähti.

”Jumalvita! Tämä on yksi hullujenhuone!” Erik sähäsi.

Aikoinaan Erik oli seurannut pienten lasten temmellystä jopa hymyssä suin, mutta nyt sen vaikutus näytti olevan toinen.

”Minä käyn katsomassa”, Helena sanoi. Hän nousi pöydästä ja jätti taakseen puolisonsa, painoi salin parioven visusti kiinni.

Käytävässä Helena syöksähti eteenpäin. Hän juoksi läpi talon lastenhuoneeseen ja tempaisi oven auki.

”Hiljaa!” hän lähes karjaisi.

Louise ja Axel jähmettyivät paikoilleen. Margaretin itku taukosi ja tyttö tuijotti äitiään kuin vierasta. Imettäjä leikutti Erica sylissä yhä kiivaammin ja tarjosi samalla rintaa. Keskittyi kai työhönsä, jottei olisi joutunut kohtaamaan tulistunutta vapaaherratar Leijonhufvudia.

”Sanon tämän teille vain kerran: isänne on nyt kotona ja teidän on kunnioitettava häntä hiljaisuudella.”

Louise ja Axel käänsivät katseensa lattiaan. Helena astui heidän eteensä, pakotti pienet leuat ylös ja vaati lapsia katsomaan äitiään silmiin. ”Te kaksi olette tarpeeksi vanhoja ymmärtämään, mitä käskyt ja ohjeet tarkoittavat.”

Lapset nyökkäsivät.

Helena irrotti otteensa ja huomasi käsiensä tärisevän.

”Mamma”, Axel kuiskasi.

Helena polvistui. Hän hamusi käsiensä suojaan Axelin ja Louisen sekä nyt jo hataria askelia ottavan Margaretin, hengitti lastensa tuoksua, niin tuttua ja rakasta. Helena likisti heidät syliinsä ja tunsi kyynelten kohoavan silmiinsä.

I OSA

I

MUSTIALA JA HAKOINEN, HUHTI-TOUKOKUU,
ANNO 1792

Mustaksi maalatulla kirjoituspöydällä lepäsi Hakoisten kartanon kartta. Sen oikeaan ylälaitaan oli kirjoitettu vakaalla käsialalla:

*Geometrisk Karta öfver de Åkrar à Haga Gård
tilägen i Janackala Socken Nedre Hollola Härad
och Tavastehus län. År 1792.*

Ikkunasta lankeavassa iltapäivän lähes oranssissa valossa Helena katseli paperia pää kallellaan. Hän liu'utti sormiaan pitkin miespihaa ympäröiviä rakennuksia ja niiden viereen merkittyjä puutarhoja, hän kuljetti sitä hiekkaisilla, hyvin ojitetuilla hiesusavipelloilla, Erikin käskystä raivattavaksi määrätyillä peltolohkoilla, kaalimaan ääriviivoilla. Lopulta sormi seisahtui tilan entisten omistajien rakennuttaman päärakennuksen kohdalle.

Piipun imelä tuoksu lehahti huoneeseen. Savu tanssahteli ilmassa koukeroisena ja notkeana, tavoitti Helenan ja kietoutui hänen ympärilleen kuin keveä harsovaippa. Helena

havahtui, kääntyi katsomaan taakseen ja kohtasi nojatuolissa istuvan Erikin tyynet kasvot. Isäntänsä jaloissa alati kiehnäävä Klinga kävi kyljelleen ja asetteli päänsä tämän jalkaterän päälle kuin varmistaen, ettei jäisi enää koskaan yksin.

Helenan suupielissä häivähti hymy: tänään puolison sodanjälkeisessä elämässä vaikutti olevan rauhaisa päivä.

Totisesti elämä Erikin rinnalla ei ollut auvoista, kaikkea muuta. Ihmisten ilmoilla everstiluutnantti Leijonhufvud kyllä piti yllä silkoisen ja pelottoman upseerin julkisivua – ja siellä häntä myös juhlittiin sankarina. Kaksi vuotta sitten toukokuun 15. päivänä Erik oli osoittanut Fredrikshamnin taistelussa suurta urheutta, mielenlujuutta ja kunniallisuutta, niin Helenalle oli vakuuteltu. Kohtaaminen Venäjän laivaston kanssa oli alkanut aamuyön tummuudessa, kello kahdelta. Meri oli ollut tyyni, tuuli heikkoa, *täydellinen kevättyö*, oli joku virkkanut. Arkiset toimet ahtaissa tiloissa olivat tauonneet: höylät, kirveet, malspiikit ja käsiporat oli laskettu alas, laivan kylkien ja kannen pesu ja kastelu oli jäänyt. Upseerien hienot astiastot oli kerätty säilytykseen, miehistön puulusikat jätetty odottamaan seuraavaa ateriaa, jos se vielä joskus olisi tarjolla. Purjeet oli laskettu, tykkiluukut avattu, tykit ladattu. Miehet airoissa ja kansilla olivat olleet valmiina toimimaan. Juuri vapaaherra Leijonhufvudin kaltaisten upseerien ansiosta vihollinen nujerrettiin ja Ruotsin kuninkaalle tuotettiin kunnia – ja siksi Helenan tuli olla puolisostaan ylpeä.

Kotona suljettujen ovien takana paljastui aika ajoin rikottu mies. Silloin Erik oli väsynyt ja apaattinen, hengitti öisin tuskin kuuluvasti – jos ylipäätään sai nukuttua. Päivät olivat harvoin sen tasaisempia. Erikin sulkakynää hapuilevat kädet saattoivat alkaa täristä holtittomasti ilman näkyvää syytä, katse lasittua kauhusta, kun Klinga haukahti tervehdyksen. Samoin hänet sai suunniltaan lasten pidäkkeetön ilo, surusta puhumattakaan.

Kuinka paljon rakkaus voi kestää?

Eletään syksyä 1790. Vapaaherratar Helena von Burghausen saa puolisonsa Erik Leijonhufvudin kotiin Kustaa III:n sodasta. Puoliso on muuttunut, poissa ovat ilo ja onni. Kun Erik ostaa Hakoisten kartanon Hämeen vehmailta mailta, Helena laittaa kaiken toivonsa uuteen alkuun. Hän janoaa rakkautta siinä missä Axel-poika ja tyttäret Louise, Erica, Margaret ja Hedda kaipaavat isänsä huomiota. Mutta itäisessä taivaanrannassa siintävät jo mustat pilvet: Suomen sota tekee tuloaan ja ulottaa pian lonkeronsa joka säätyyn.

Vapaaherratar jatkaa kiitettyä ja eleganttia *Hakoisten naiset* -sarjaa, jossa pääosaan nousevat Hakoisten kartanon vaiheet ja aidot naiskohtalot 1700-luvulta aina 1900-luvun alkuun.

*Tuo mieleen Pirjo Tuomisen tyylin
tai Kaari Utrion epookkiromaanit.*

– ETELÄ-SUOMEN SANOMAT
ROMAANISTA *Hakoisten Anna*

